

Interview

jako výzkumná metoda
v pedagogice

Kateřina Vlčková
PdF MU, Brno

Termín interview

- **Inter** = mezi + **view** = názor, pohled
- => jedná se o interpersonální kontakt
 - Nejčastěji v tváři v tvář
 - Nebo i telefonicky
- Rozhovor není přesné synonymum
 - Někteří autoři tento termín používají
 - Ne každý rozhovor je interview
 - Interview je odborný název

Co umožňuje interview?

- Umožňuje zachytit fakta
- Plus podrobněji proniknout do pocitů a motivů, postojů
- Lze sledovat vnější reakce respondenta
- Lze usměrňovat kladení otázek

Raport

- = Interview závisí na navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry
 - Chladný, nepřívětivý přístup výzkumníka těžko povede k dobrému interview
 - Může vést až k odmítnutí výzkumníka a spolupráce

Obsah interview

- Otázky a odpovědi
 - Typy otázek a odpovědí viz téma dotazník
- Typy otázek
 - Uzavřené
 - Polouzavřené
 - Otevřené
- Interview umožňuje pružnost
 - Otázku lze v průběhu interview přeformulovat
 - Požádat o vysvětlení
 - Lze přidat otázky
 - Atd.
- Dává se přednost otevřeným otázkám

Kdy dát přednost interview před dotazníkem?

1. Potřebujeme bezprostřední, osobní nebo důvěrné informace.
 - Předpokládá se, že se respondent otevře.
2. Respondenty jsou osoby, které mají problémy s psaným slovem.
 - Zrakové problémy, (ještě) neumí číst, psát; negramotní.
3. Je vysoká pravděpodobnost, že návratnost dotazníku bude malá.
 - Vzorek zaměříme intenzívně, ne extenzívně
 - => bude sice malý, ale vzhled do problematiky hlubší.
4. Zmapování problematiky, se kterou výzkumník nemá zkušenosti, která není zpracovaná v literatuře.
 - Základní orientace ve výzkumném poli.
 - Východisko dalších (strukturovaných) nástrojů.

Druhy interview

- **Strukturované**
 - Otázky dány, odpovědi také – nabídnuty
 - Ústní dotazník
 - Časově méně náročné
- **Nestrukturované**
 - Otázky připraveny, obvykle široké
 - Úplná volnost odpovědí
 - Přináší často nové, nepředpokládané informace
 - Obtížněji se vyhodnocují
- **Polostrukturované**
 - Nabídnuty alternativy odpovědí
 - potom se žádá objasnění, vysvětlení
 - Nároky na výzkumníka vysoká, vzhledem k dvojí formě interview (strukturované a nestrukturované) se může dopouštět chyb

Prostředí pro interview

- Tiché, klidné, izolované od dění (dle možností)
- Přítomnost jiných lidí může vyvolat nežádoucí reakce respondenta
- Kulturní
 - Ne chodba, sklad – nevzbudí to důvěru respondenta ve výzkumníka
 - Např. kabinet, prázdná učebna, jídelna, školní klub
- S mladšími dětmi promyslet - pozor: chovají se jinak ve třídě, jinak v kabinetu, jinak sami atd.

Nácvik dovedností pro interview

- Vedení interview třeba nacvičit
 - Např. dominantnější partner by vás neměl zbavit role
- Nácvik
 - Vytvoření raportu
 - Sledování obsahové linie
 - Pružné reakce na odpovědi
 - Uvědomění si typických chyb při interview

Postup nácviku interviewování

1. Začít pozorováním interview, které vede zkušený výzkumník
 - Poslech audiozáznamu, videozáznamu
 - Identifikace jednotlivých prvků a důležitých postupů
2. Napodobování postupů
 - První vlastní interview provést s kolegy, někým z rodiny apod.
 - Nahrává se, pak analyzuje
3. Začíná se strukturovaným interview
 - po získání zkušeností se přechází na polostrukturované a otevřené
 - Typická chyba začínajících:
 - Mnozí respondenti reagují dobře a odpovídají ze široka, odpovědi pokrývají více otázek
 - Chyba: výzkumník opakuje otázky, trvá na jejich pořadí
 - Důsledek: respondent je v rozpacích, zdá se mu, že výzkumník nebyl spokojen s odpovědí a upravuje ji
 - Otázky je třeba si nacvičit předem
 - Nečíst je, nesprávné nebo přerušované čtení nevzbudí důvěru ve výzkumníka
 - nehledat, která otázka má následovat

Průběh interview

- Interview trvá déle než vyplňování dotazníku
- Je to extenzivní výzkumná metoda – trvá dokud výzkumník nezíská dostatečný počet údajů
- Neplatí to ale absolutně

- Části interview
 - Vstupní část – motivace, raport
 - Hlavní část – otázky, odpovědi
 - Záznam odpovědí
 - analýza

Vstupní část interview

- Cíl – motivovat, zaujmout respondentu, navodit osobní vztah
- Vysvětlit záměr interview
- Odstranit obavy respondentu
- Posilnit jeho sebedůvěru
- 2-3 min. mluvit o všeobecných věcech, až potom začít interview

Přístup k respondentovi při interview

- Chovat se přátelsky a profesionálně

Příliš žoviální nebo nadlehčený tón a chování (typu o nic tu nejde) naznačují, že interview není bráno vážně.

Seřazení otázek při interview

- Otázky jsou seřazeny dle tématických celků
- Jakmile je jeden celek vyčerpán, přechází se k dalšímu
- Obsah interview je promyšlen, i když výzkumník musí reagovat pružně

Schéma rozhovoru

Téma výzkumu:

Vyjednávání a uspořádání mocenských vztahů
ve výuce studentů učitelství na praxích

HVO: Jak studenti učitelství vnímají ustavování
mocenských uspořádání ve třídě, v níž jsou na své
dlouhodobé praxi?

- SVO1: Jak studenti učitelství vnímají vstup do třídy, v níž realizují svoji praxi?
- SVO2: Jak studenti učitelství vnímají své působení při ustavování mocenského uspořádání ve třídě, v níž realizují svoji praxi?
- SVO3: Jak studenti učitelství vnímají postupy a strategie, jimiž do mocenského uspořádání vstupují jejich žáci?
- SVO4: Jak studenti učitelství vnímají působení školy na mocenské uspořádání ve třídě?

Zkušenosti s interview

- **Byli jste někdy v roli respondenta?**
 - Jakých chyb se dopouštěl dotazující se?
 - Co se vám naopak líbilo?
- **Byli jste někdy v roli dotazujícího se?**
 - Jakých chyb jste se dopustili?
 - Co se vám naopak (např. intuitivně) zdařilo?
 - Co byste nyní udělali jinak?

Pozor na sugestivní otázky

- Naznačují jakou si přeje výzkumník odpověď
 - Př. *Máš své rodiče rád?*

Řešení:

- Ptát se nepřímou anebo všeobecněji
 - Př. *Řekni mi něco o své mamince a otci.*
- Použít alternativní otázky
 - Př. *Rozumíš si s matkou, nebo si s ní nerozumíš?*

Chyby při interview

- Sugestivní otázka:

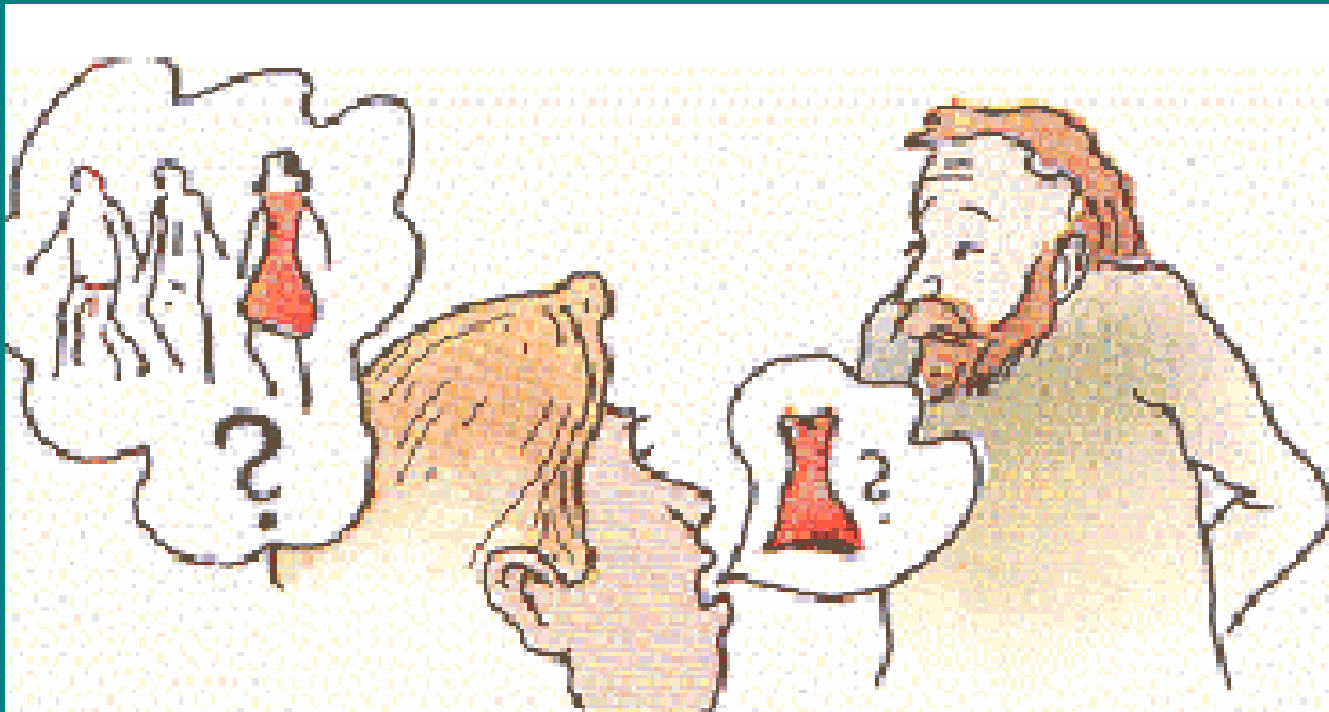
„Zastáváte názor, že...?“

Chyby při interview

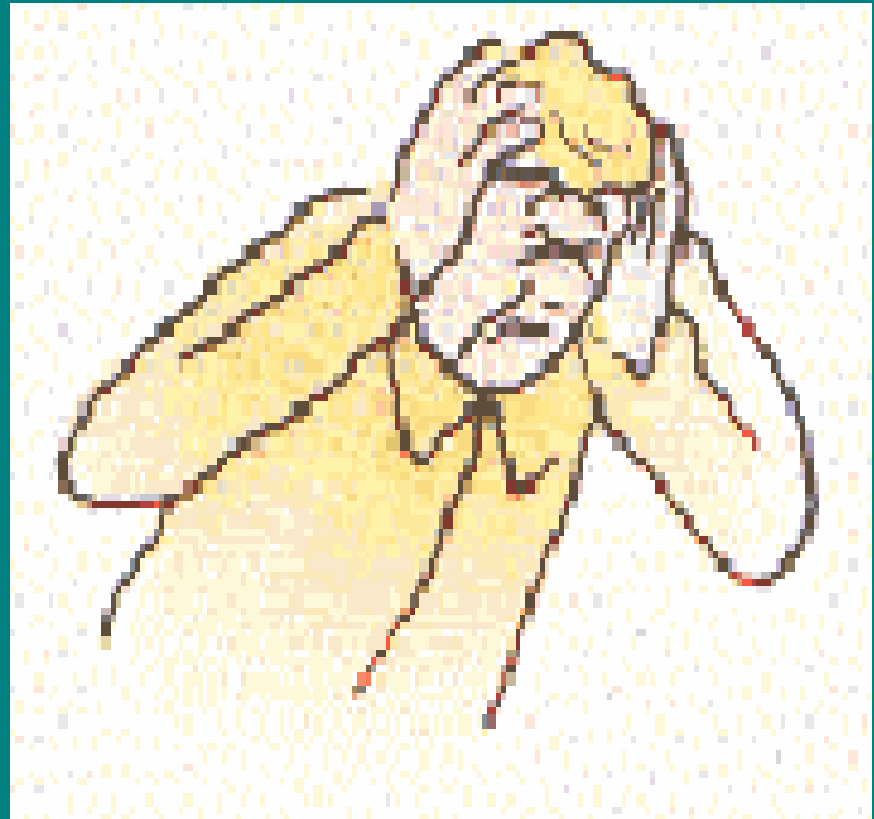
Taraktika (matoucí otázky):

- „Byly šaty oné ženy červené?“
 - (Při zjišťování, zda vůbec nějaká žena byla přítomna.)

Chyby při interview

- Přetěžování
 - otázky unavují...

Chyby při interview

Nedostatečné vytížení

- dotazovaný opovrhuje otázkami, tíhne k ironii...

Cvičení

V televizi vidíme, jak redaktor zastaví na ulici chodce a položí mu otázku:

Jaký máte názor na vstupování do manželství v mladém věku? Myslíte si, že mladý věk je příčinou rozvodů?

Uveďte aspoň tři odlišnosti, kterými se takové interview liší od výzkumného interview:

1.
2.
3.

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Krátké výrazy vyjadřující porozumění a zájem
 - *Aha, rozumím.*
- Krátké vyčkávací pauzy
 - Pozitivní efekt mají 2-3 sekundové pauzy
 - Delší mají negativní efekt
- Neutrálně laděné žádosti o dodatečné informace
 - *Jak to myslíte?*
 - *Rád bych věděl o vašem názoru více.*
 - *Ještě něco jiného?*

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Echo – opakování respondentových slov
 - Citlivé používání vyjadřuje pozornost a sympatie, působí povzbudivě
 - ***Se třídou zkouším nové věci a dost se mi daří.***
Výzkumník: ***Daří se Vám?***
- Shrnutí, reflexe respondentových výrazů,
 - uvádění příkladů, které ukazují, že výzkumník chápe pocity respondenta
 - ***Pocit'ujete, že...?***
 - ***Myslíte tím, že...?***

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Žádosti o dodatečné informace
 - *Proč si myslíte, že to tak je?*
 - *Jak se vám to ujasnilo?*
 - *Kdy to bylo?*
- Žádosti o vysvětlení
 - *Není mi to jasné.*
 - *Mohla byste vysvětlit, co jste tím myslela?*
- Zopakování původní otázky

Záznam odpovědí

- Na magnetofon apod.
- Písemný záznam, zápis odpovědí

Audiozáznam odpovědí

- Na magnetofon apod.
 - Je třeba souhlasu respondenta
 - Může ovlivnit atmosféru interview
 - Přístroj dát mimo zorný úhel respondenta
 - Výhoda:
 - výzkumník se může plně věnovat kladení otázek
 - Nahrávky může analyzovat více lidí
 - » Zvyšuje to reliabilitu

Písemný záznam odpovědí

- Písemný záznam, zápis odpovědí
 - Průběžný zápis
 - Zkratky, symboly, těsnopis
 - Po doznění odpovědi
 - Zdržuje to
 - Čekání respondenta na další otázku ho může vyvést z rytmu
 - Zapisuje pomocník
 - Lze použít počítač
- Pozor: Vždy si zaznamenat datum interview!

Vyhodnocování odpovědí

- Prvotní kategorizace dat
- Seřadit odpovědi do širokých kategorií
- Přiřadit jim kódy
- Pak detailnější kategorizace

- Př. *Proč žáci ve výuce ruší?*
 - ...
 -
 - ...

Cvičení: Proč žáci si žáci během vyučování napovídají?

V interview byla tato otázka, odpovídalo 20 posluchačů pedagogické fakulty, každý uvedl několik odpovědí. Odpovědi je třeba kategorizovat, aby byly přehledné do skupin (okruhů) a každý okruh výstižně nazvěte:

1. Snaží se pomoci spolužákům.
2. Chtějí se ukázat.
3. Chtějí se vytáhnout před učitelem.
4. Chtějí upoutat pozornost učitele.
5. Chtějí ukázat, že to ví.
6. Je to pomoc kamarádům.
7. Je to z lítosti vůči spolužákovi, který neumí odpovědět.
8. Vědí, že i kamarád jim pomůže.
9. Dělají to ze zábavy.
10. Snaží se pomoci tomu, aby i on pomohl, když to budou potřebovat.
11. Chtějí vyhrát nad učitelem.
12. Pomáhají někomu, aby i on pomohl, když to budou potřebovat.
13. Nechtějí nechat spolužáka ztrapnit se.
14. Aby ukázali, že mají odvalu.
15. Chtějí upoutat na sebe pozornost.
16. Chtějí se předvádět před ostatními.
17. Aby spolužáka záměrně zmátli.
18. Aby si učitel všiml, že to vědí.
19. Nedokáží ztlumit svůj temperament.
20. Aby nahněvali učitelku.

Závěry

- Interview je náročnější metoda než dotazník
 - Z hlediska času
- Výhoda
 - Přizpůsobení situaci
- Nevýhoda
 - Přímý kontakt vyžaduje komunikační pohotovost a dovednost
- Problémy s validitou viz téma dotazník
 - Do hry vstupuje interpersonální kontakt
 - Čím větší spontánnost respondenta, tím je validita odpovědí vyšší

Specifické podoby interview

- Telefonické interview
 - Skype apod.
- Skupinové interview
 - focus group

Cvičení:

Uveďte odlišnosti telefonického interview, klady a zápory z hlediska:

- Časové úspornosti
- Finančních nákladů
- Pravdivosti odpovědí
- ...

Cvičení:

Uveďte odlišnosti skupinového interview oproti individuálnímu interview z hlediska:

- Organizování
- Vedení
- Chování se
- Reakcí respondentů
- Záznamu
- Zpracování odpovědí

Shrnutí

- Definice interview
- Proč používat označení interview?
- Jaké jsou výhody interview?
- Co je to raport?
- Jaké typy otázek lze rozlišovat?
- Jaké typy interview lze rozlišovat?
- Co je při interview důležité?
- Co jsou to sugestivní otázky?
- Co je třeba si pro efektivní interview nacvičit?

Literatura

- Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- Kreslené obrázky převzaty z BENESCH, H. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha : Lidové noviny, 2001, s. 54. (ze skript níže)
- JANÍK, T., VIČKOVÁ, K. Sbíрка studijních materiálů k předmětu „Základy pedagogické metodologie“, In *Virtuální studovna Katedry sociální pedagogiky PdF MU*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, [online] Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wsocedu/virtual/pdf/TJ_studijni_mat.pdf